

Goymir ráevni til søgugransking

Einki menta samfelaguttan eitt vælvirandi skjalasavn, og tí eigur eingin ivi vera um, at vit eiga at fara undir at byggja eitt nýtt skjalasavn, segði Eilíf Samuelsen, tá hetta mál var fyrri á tingi týsdagin

Føroya Landsskjalasavn virkar í dag undir sera vánaligum umstøðum og tí eigur alt at gerast fyrri

at byggja nýtt og hóskað savn.

Hesum vóru flestu tingmenn samdir um, tá málið

um at byggja nýtt landsskjalasavn var fyrri á tingfundinum týsdagin.

— Einki mentað sam-

felaguttan eitt vælvirandi skjalasavn, segði Eilíf Samuelsen.

Framhald á síðu 19

Landsskjalasavnið:

Skjøl frá 1615 til í dag

Skjalasavnið hevur so trongligar hólsumstøður, at landsstýrið óttast fyrri, at savnið ikki er fort fyrri at rokja sínar skyldur fult og heilt. Jóannes Dalsgaard, logtingsmaður visti á nakað av tí, sum landsstýrið sigur í viðmerkingunum til uppskotið um nýtt landsskjalasavn, tá málið var til viðgerðar í tinginum týsdagin. Vit prenta her ein part av viðmerkingunum til uppskotið:

Føroya Landsskjalasavn er savn, ið goymir flestu skjøl hjá ríkis- og landsmyndugleikum. Savnið goymir eisini kommunal og privat skjøl. Føroya Landsskjalasavn varð stovnað í 1932 undir heitinum Færø Amtss Arkiv, men hetta var ikki fyrstu ferð, ið almenn skjøl vóru savnað undir einum taki. Longu í 1859 varð á-sannað, at neyðugt var at varðveita tey almennu skjølini á einum staði. Tá vóru øll tey skjøl, ið donsku embætismenninir og lögtingið ikki høvdu brúk fyrri í teir dagliga virkseminum, savnað í Leigubúðini í Tinganesi.

Men tá ið danskir embætismenn í 1889 fingur nýggj embætishús, varð hetta savn sundurskilt. Tey søvn, ið mett vóru at hava týðning fyrri dagligu umsitingina hjá embætismonnum, vórðu lögð í hesi embætishús, meðan ein partur av teimum gomlu skjølunum varð varðveittur á loftinum í gamla sparikassanum og ein annar partur sendur niður til varðveitslu á Ríkisskjalasavninum í Keypmannahavn. Mest týðandi

parturin av hesum skjølum var savnið hjá kongaliga einahandlinum.

Longu í 1903 mæltu 15 tingmenn til at fáa skjalasavnið endurstovnað, men hetta varð av ongum í fyrsta umfari. Málið varð fleiri ferðir seinni reist á tingi, men ikki fyrr enn í 1920 var eftir uppskoti frá Jóannes Patursson samtykt at byggja hús til landsskjalasavn, landsbókasavn og forminnissavn. Aftaná drúgar samráðingar millum ríkisstýrið, amtið og lögtingið varð so gamla landsbókasavnhúsið á Debesartroð bygt, og Føroya Landsskjalasavn flutti í henda bygning í 1932.

Síðani 1952 hevur Føroya Landsskjalasavn verið ríkið sum ein landsstovnur undir landsstýrinum eftir lógtingslóg frá 1952.

Sum nevnt flutti Føroya Landsskjalasavn í 1932 inn í nýggj hól á Debesartroð, men longu í 1940 var avvarðandi myndugleikum greitt, at húsin, ið hýsa skuldu teimum trimum stovnunum, landsskjalasavninum, landsbókasavninum og forminnissav-

navninum, vóru alt ov litil, og mælt varð longu tá til, at byggja aftur at verandi húsum. Hetta varð tó ikki gjørt, og landsskjalasavnið varð tí noyrt í fimtiárunum at leiga sær goymslupláss ymsastaðni runt í Tórshavn. Í 1964 keypti landsstýrið Müllerstrøð til savnsbygningar og í 1965 samtykti Føroya Løgting at heimila landstýrinum at lata detailprojektera nýtt landsbókasavn og nýtt landsskjalasavn har.

Í 1966 legði landsstýrið uppskot um nýtt landsbókasavn og nýtt landsskjalasavn við detailprojekti fyrri lögtingið, men uppskotið frá landsstýrinum fall. Hølistrupulleikarnir hjá landsskjalasavninum stóðu tiskil við og versnaðu, og tá ið var komið til 1972, var stóðan tann, at Føroya Landsskjalasavn helt til í 4 ymiskum bygningum í Tórshavn. Sama ár avgjórði landsstýrið at veita landsskjalasavninum innivist í kjallaranum á Heilsufroðiliga Starvsstovuni, ið tá skuldi byggjast. Hóast landsskjalasavnið í skrivi til landsstýrið í 1973 visti á, at henda

loysn ikki fór at loysa hølistrupulleikarnar hjá landsskjalasavninum, stóð avgerð landsstýrisins við makt. Úrslitið var, at landsskjalasavn og landsbókasavn nú hólsliga vóru sundurskild, og partar av skjalagoymsluni vóru lagdir í starvsstovujallaran. Í starvsstovukjallaranum vóru eisini innrættað hól til lesistovu og til skrivstovu hjá starvsfólki, men hølistrupulleikarnir vóru sum nevnt ikki loystir, og Føroya Landsskjalasavn varð tí framvegis vist til at leiga hól úti í býnum.

Føroya Landsskjalasavn hevur í varðveitslu elstu handrit, skjøl og protokollir, ið eru varðveitt her í landinum. Savnið goymir soleiðis skjalasavn lógtingsins frá 1615 til okkara dagar, bókur og skjøl kirkjunar frá 1669, landfútans skjalasavn frá 1709 umframt hópinn av øðrum skjølum frá øðrum almennum og privatum stovnum. Í hesum vídfangi kunnu nevnt arkivini hjá landstýrinum, ríkisumboðinum, almanna-stovuni o.a.

Hetta tilfar fevnir um umleið 5000 hillametrar, ið sum nevnt hava innivist í fyra ymiskum bygningum. Eingin av hesum fyra goymslunum kunnu sigast at lúka tær treytir, sum í dag verða settar til bygningar, ið skulu goyma tilfar, ið undir

ongum umstøðum eigur at kunna fara fyrri skeyti. Tað eru nógvar góðar grundir til, at tað almenna ræður yvir einum vælvirandi skjalasavni, har skjølini eru tryggjað og sum kann halda eitt høgt tænaustøði mótvegis tí almenna og borgarunum.

Fyri tað fyrsta er eitt vælvirandi landsskjalasavn ein fortreyt fyrri, at lóggávuvaldið, dómsvaldið og útinnandi valdið kunnu rokja sínar uppgávur. Harnæst eru ella verða tey almennu skjølini høvuðskeldan til Føroya søgu.

Eitt landsskjalasavn eigur tí ikki bert at veita tí almenna og borgarunum tær tænar, hesi hava rætt at krevja, men eisini at varðveita og rokja tann mentunararv, sum handrit, skjøl og bókur, ið fevna um 400 ár, goyma.

Hetta merkir, at eitt nýtt landsskjalasavn eisini má taka sær av uppgávum sum konservering, gransking og tænaustuveiting til innlendskar og útlendskar granskarar.

Landsstýrið heldur ikki, at landsskjalasavnið undir verandi umstøðum er ført fyrri at rokja hesar uppgávur til fullnár og heldur tí, at tíðin er komin at veita Føroya Landsskjalasavni samlígg hól. Landsstýrið hevur tí latið gera skitsuprojekt til nýtt landsskjalasavn. Átlanin er at byggja á økinum millum landsbókasavnið

og sjómansskúlan. Økið er ogn landsstýrisins og lagt út til almenna stovnsbygging. Talan er um 1660 fermetrar stór- an bygning í trimum hældum, ið mettur er at kosta 21,3 mió. kr. Støddin á bygninginum er gjørd út frá tí fortreyt, at hann skal lúka tærvin á goymslupláss og fyrisitingar og lesistovupláss fram til ár 2000.

Á nevnda øki fer í lø- uni fram munandi byggivirksemi í samband við bygging av fiskirannsóknarstovuni og um bygging av sjómansskúlanum, og landsstýrið mælt sostatt imóti, at byggingin av landsskjalasavninum fer í gongd, tá umrædda byggivirksemi fjarðar nakað av.

Landsstýrið skjýtur upp at figgja bygningin lutvist við lani og lutvistur grunninum til nýtt skjalasavn. Við tað at mett verður, at grunnur- in, um hann varðveittur verandi jättan sína, er komin upp á 10,5 mió. kr. í 1991, tá ið bygningurin væntandi er liðugur og endaliga skal figgja- ast, er lánitørvur sostatt 11 mió. kr., ið landsstýrið mælir til, at tað fær heimild til at læna. Út frá hesum leggur landsstýrið fyrri lögtingið uppskot til lógtingslóg um lánleiku til bygging av nýggjum landsskjalasavni.